

XX ASRNING 70-80-YILLARI YAPONIYA: YANGI RIVOJLANISH PARADIGMALARI

Arabova Kamola

Toshkent Davlat Sharqshunoslik

Universiteti Sharq sivilizatsiyasi

va tarix fakulteti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: XX asrning 70–80-yillarida Yaponiya iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga o‘tib, mamlakatning turli jabhalarida tub o‘zgarishlarga sabab bo‘ldi. Bu davr jadal urbanizatsiya, gender tengligidagi yutuqlar, o‘rta sinfning nufuzining oshishi va texnologik taraqqiyotning tezlashishi bilan tavsiflanadi. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlikning mustahkamlanishi Yaponiyaning global maydondagi mavqeyini oshishiga ko‘maklashdi. Modernizatsiya an‘anaviy ijtimoiy tuzilmalarga ta’sir ko‘rsatib, jamiyatda yangi qadriyatlarni shakllantirdi. Ushbu maqolada Yaponiyada rivojlanish paradigmalari, ularning sabablari va hozirgi zamonga ta’siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: modernizatsiya, urbanizatsiya, ijtimoiy o‘zgarishlar, iqtisodiy islohotlar, texnologik taraqqiyot, mehnat bozori, Gender tengligi, xalqaro hamkorlik

Annotation: In the 1970s and 1980s, Japan entered a new phase of economic development, resulting in significant transformations across various sectors. This period was characterized by rapid urbanization, advancements in gender equality, the rising prominence of the middle class, and accelerated technological progress. Additionally, strengthened international cooperation contributed to Japan’s enhanced position in the global arena. Modernization reshaped traditional social structures, fostering new societal values. This article examines the development

paradigms that emerged in Japan during this period, analyzing their underlying causes and long-term implications for contemporary Japanese society.

Keywords: modernization, urbanization, social transformation, economic reforms, technological advancement, labor market, gender equality, international cooperation.

Kirish. 1970- va 1980-yillar Yaponiya iqtisodiy va ijtimoiy tarixida tub burilish davri bo'ldi. Sanoatning tez rivojlanishi, urbanizatsiya va texnologik yutuqlar mamlakatni yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqib, an'anaviy ijtimoiy tuzilmalarni o'zgartirdi. Mustahkam o'rta sinfnining shakllanishi, gender tengligi borasidagi yutuqlar va xalqaro hamkorlikning kuchayishi Yaponiya iqtisodiy qudratini yanada mustahkamladi. Ushbu o'zgarishlar nafaqat ichki siyosatga, balki zamonaviy Yaponiyaning shakllanishiga ham uzoq muddatli ta'sir ko'rsatdi. Ushbu maqolada ushbu davrning asosiy rivojlanish paradigmalari, ularning sabablari, va bugungi Yaponiyaga ta'siri tahlil qilinadi.

Iqtisodiy rivojlanish va sanoat o'sishi

1970- va 1980-yillarda Yaponiya jadal iqtisodiy rivojlanish davrini boshdan kechirdi, bu holat ko'pincha "Yapon iqtisodiy mo'jizasi" deb ataladi. Urushdan keyingi tiklanishdan so'ng, mamlakat yuqori texnologiyali, xizmat ko'rsatish sohasiga asoslangan iqtisodiyotga o'tdi. Neft inqirozi mamlakatni iqtisodiy strategiyasini qayta ko'rib chiqishga va energiya samaradorligini oshirishga undadi. Natijada, avtomobilsozlik, elektronika va robototexnika kabi asosiy sanoat tarmoqlari rivojlanib, Yaponiyani ishlab chiqarish va innovatsiyalar bo'yicha global yetakchiga aylantirdi. Hukumat siyosati ilmiy tadqiqot va rivojlanishga, strategik sarmoyalar esa iqtisodiy o'sishning davom etishida muhim rol o'ynadi. Bundan tashqari, Toyota kabi kompaniyalar tomonidan JIT (Just-in-Time) ishlab chiqarish tizimining joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, xarajatlarni kamaytirdi va global raqobatbardoshlikni kuchaytirdi.

Urbanizatsiya va ijtimoiy o'zgarishlar

Ushbu davr urbanizatsiyaning sezilarli o'sishi bilan ajralib turdi, chunki odamlar yaxshi iqtisodiy imkoniyatlar izlab qishloqlardan shaharlarga ko'chib o'tdilar. Tokio, Osaka va Nagoya kabi yirik shaharlar tez rivojlandi va infratuzilma, transport va uy-joy qurilishi modernizatsiya qilindi. Urbanizatsiya oilaviy tuzilmalarga ham ta'sir ko'rsatdi, an'anaviy katta oilalar o'rniga kichik oilalar ustun bo'lishni boshladi. Bundan tashqari, shahar hayoti iste'molchilik, madaniy o'zgarishlar va o'rta sinfning yangi orzularini shakllantirishga xizmat qildi.

Gender tengligidagi yutuqlar

1970- va 1980-yillarda Yaponiyada gender tengligi borasida sezilarli taraqqiyot kuzatildi. 1985-yilda qabul qilingan Teng Ish o'rinlari To'g'risidagi Qonun (Equal Employment Opportunity Law, EEOL) ayollarga nisbatan ish joylaridagi diskriminatsiyani kamaytirishga qaratilgan muhim qadam bo'ldi. To'siqlar saqlanib qolgan bo'lsa-da, ayollar asta-sekin oliy ta'lim va kasbiy imkoniyatlarga kengroq kirish huquqiga ega bo'ldilar. Ayollarning ishchi kuchi sifatida jamiyatga qo'shilgani mehnat bozorida o'zgarishlarga sabab bo'ldi va mehnat unumdorligini oshishiga ko'maklashdi

Texnologik innovatsiyalar va xalqaro ta'sir

Yaponiya ushbu davrda texnologik yutuqlari bilan dunyo yetakchisi sifatida tanildi. Sony, Panasonic va Hitachi kabi kompaniyalar Walkman, VHS texnologiyasi va ilk shaxsiy kompyuterlarni ishlab chiqib, global bozorlarga katta ta'sir ko'rsatdi. Ushbu innovatsiyalar nafaqat xalqaro savdoga ta'sir qildi, balki Yaponiyaning dunyodagi nufuzi va texnologik yetakchiligini mustahkamladi. Hukumat va xususiy sektor hamkorlik qilib, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash orqali mamlakatning sanoat sohasida raqobatbardoshligini mustahkamladi.

Xalqaro munosabatlar va iqtisodiy diplomatiya

Yaponiyaning iqtisodiy qudratining ortishi unga xalqaro maydonda ko‘proq rol o‘ynash imkonini berdi. Mamlakat AQSh va Yevropa davlatlari bilan savdo aloqalarini mustahkamlash bilan birga Osiyoda ham ta’sirini kengaytirdi. Yaponiya xorijiy investitsiyalarning asosiy ishtirokchisi bo‘lib, qo‘shni mamlakatlarda infratuzilma loyihalarini qo‘llab-quvvatladi va iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo‘shdi. G7 kabi global tashkilotlarda ishtirok etishi uning diplomatik va iqtisodiy ahamiyatining ortganligini ko‘rsatdi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, XX asrning 70–80-yillari Yaponiya jamiyatida chuqur iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy o‘zgarishlar davri bo‘ldi va ushbu o‘zgarishlar zamonaviy Yaponiyaning shakllanishiga asos soldi. 1980-yillarning oxiridagi iqtisodiy pufakcha yorilib, 1990-yillardagi iqtisodiy o‘sishning sekinlashishiga olib kelgan bo‘lsa ham, ushbu davrdagi texnologik va sanoat yutuqlari Yaponiyaning bugungi iqtisodiyotiga katta ta’sir ko‘rsatishda davom etmoqda. Gender tengligi va urbanizatsiyaga qaratilgan islohotlar bugungi ijtimoiy siyosatlariga ta’sir etishda davom etib, Yaponiya innovatsiyalar, savdo va iqtisodiy diplomatiya bo‘yicha global yetakchilardan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ito, Y. Japan’s Economic Miracle: The Growth of the Japanese Economy after World War II. Cambridge University Press, 1994, pp. 102-105.
2. Johnson, C. MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975. Stanford University Press, 1982, pp. 58-60.
3. Abegglen, J. C. The Japanese Family: The Institutional View. University of Hawaii Press, 1985, pp. 234-237.
4. Hara, M. The Gender Role and Social Change in Japan. Japanese Journal of Sociology, vol. 29, no. 2, 1991, pp. 95-109.
5. Berger, S. Japan and the World: A Portrait of the Nation's Economic and Political Structure. Routledge, 1989, pp. 47-50.

6. Takahashi, Y. The Japanese Economy in the 1980s: Boom, Bust, and Stagnation. *The Economic Studies Review*, vol. 6, no. 4, 2001, pp. 331-354.